

Annonse

AKTUELT

Naturen kulturhistorisk bestemt?

10/02/1995 04:00

Helse og skjønnhet i samsvar med naturen

I vinter annonserer Hennes&Mauritz for kosmetikk med en halvnaken sminket skjønnhet under slagordet «Nature Calling – Helse og skjønnhet i samsvar med naturen». Tilfeldigvis publiserer Høystad samtidig sin miljøfilosofi, med en bok som forsvaret kvinnen, en sunn kropp og en natur med estetisk verdi.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Sammenfallet av oppfatninger er i høyeste grad en skinnenighet, de to syn har intet med hverandre og gjøre. Men det kan illustrere et av Høystads mange poeng, nemlig at hva som er naturlig for mennesket bestemmes av vår kulturelle selvforståelse. I Hennes&Mauritz reklamen forfektes et kulturelt syn som bestemmer kvinnens natur som et objekt for helse

Morgenbladet bruker cookies (informasjonskapsler) til å vise deg relevante artikler, personalisere annonser og forbedre nettstedet.

Ved å benytte nettstedet aksepterer du at vi kan sette cookies i din nettleser.

Les mer om dette og hvordan du har kontroll over egne data i vår [personvernerklæring](#).

Jeg forstår

Den dype dualistiske splittelsen i samfunnet mellom det «indre» menneske og den «ytre» naturen, er for Høystad årsaken til en instrumentaliserings av naturen med påfølgende miljøproblemer. Målsetningen med boka blir å demme opp for en

Aktuelt | Ideer | Kultur | Bøker | Kviss og påfyll | Podkast

monistisk (i motsetning til dualistisk) antropologi: der kropp, sjel og fornuft blir forstått som en helhetlig dynamisk sammensatt integritet. Denne kroppsfilosofi er i siste instans ment å inkludere økologiske omgivelser, der samspillet i naturen også omfatter menneskets natur både sjelelig og legemlig.

Estetisk verdi

Bokens første del søker å argumentere mot dualisme og instrumentaliserings med utgangspunkt i tradisjonen etter opplysningstiden og romantikken. Et utgangspunkt som ender innen fenomenologien. Ved å klargjøre vår livsverden, det vil si økologiske livsbetingelser, nødvendige vilkår og historiske rammer for menneskelivet, søker Høystad å vise at manglende helhetlig monistisk tenkning har ført til en krise i vårt forhold til naturlighet og kropp. Siden de naturlige omgivelsene til mennesket er en del av menneskets livsverden, mener Høystad det er mulig å integrere menneske og natur i en større helhet. Dette innebærer ikke en reduksjon av menneskets livsverden til natur, men tvert i mot at naturen er kulturhistorisk betinget. Vårt naturforhold er en del av vår kultur ettersom evnen til å sette ord på naturen tilhører mennesket som språkvesen. Naturen har ikke en moralsk verdi i seg selv, men en opphøyd (sublim) estetisk verdi vi tillegger den. Som eksempel på et slikt slektskap mellom mennesket og natur, bruker Høystad et tre: «Kvifor har mennesket eit slikt spesielt forhold til tre? Kvifor taler trea så sterkt til oss? ... Treet har livsformer, ein kropp som vi kjenner igjen. Treet strekker seg oppover, breier seg utover og manifesterer ei livskraft som talar sterkt til den mimetisk-ekspressive sansen.» Treets livskraft utgjør et pedagogisk eksempel på Bergsons vitalistiske teori om livskraften (élan vital) i naturen. Høystad ser ut til å slutte seg til et slikt vitalistisk natursyn.

Økofilosofi

Høystad – influert av økofilosofen Sigmund Kvaløy – forsøker å etablere et anti-dualistisk og ikke-instrumentelt kulturbegrep. Forsvaret av en dynamisk økologi og tidsforståelse ligger nær økosentrisk økofilosofi, med tilhørende romantisering av kroppsarbeidet i det gamle bondesamfunnet. Det er det kroppslege og konkrete som er fundamentet for etikk, mens rasjonalistiske universelle ideer undergraver vårt forhold til nærmiljøet. Det lokale bondesamfunnet med nære sosiale bånd, arbeid med jorda og økologisk forståelse er et kulturelt ideal satt opp mot forbrukersamfunnet representert ved f.eks. den «gjennomrasjonaliserte» Europeiske Union. Sjølbergingsamfunnet i Bhutan med sunt bondevett er angivelig et ideal i forhold til Indias bruk av vestlig teknologi. Generelt har det endimensjonalt rasjonaliserte menneske tapt en sanselig spontanitet som åpner for mangfoldet i verden, en evne som best kommer til uttrykk hos barn.

Artikkelen fortsetter under annonsen

Kvinne uten rettigheter?

Miljøproblemene i det moderne samfunn er forårsaket av en tapt barndom eller en tapt naturtilstand. Bokens andre del søker å vende tilbake til naturen, nærmere bestemt tilbake til menneskets natur i en antropologisk teori om det lagdelte mennesket.

For å diskutere hva som konstituerer et helhetlig naturlig menneske drøfter Høystad sanseevnen, følelser, fornuft og språk og

Morgenbladet bruker cookies (informasjonskapsler) til å vise deg relevante artikler, personalisere annonser og forbedre nettstedet.

Ved å benytte nettstedet aksepterer du at vi kan sette cookies i din nettleser.

Les mer om dette og hvordan du har kontroll over egne data i vår [personvernerklæring](#).

kan ikke reduseres til noe materielt eller organisk, og er ikke bare et vedheng til fornuften, men et åndfullt fundament for erkjennelsen.

Aktuelt | Ideer | Kultur | Bøker | Kviss og påfyll | Podkast

kvinner som føder, ammer og viser kroppslig omsorg for annet liv. Kvinner har også en direkte kroppslig kontakt med biologiske omgivelser gjennom menstruasjon: «Måne-sykluser til kvinnene er elles ein av dei mest slåande og direkte analogiane mellom mennesket som mikrokosmos og makrokosmos der ute.»

Men en kroppslig moralfilosofi, med særlig vekt på kvinnekroppen, reiser spørsmål om det finnes handlinger som moralsk strider mot menneskets kroppslige natur. Når dualismen sjel/legeme oppløses, mistes muligens også en universell rett til å bestemme over sin egen kropp. Kan kvinner eksempelvis moralsk underlegges sykluser satt i gang av kroppen? Eller må kvinner bruke «sikre perioder» som prevensjonsmiddel? Har en kvinne rett til å handle på tvers av sin egen kropp, som å ta abort? Dette er spørsmål som Høystad ikke drøfter, men som likefullt på en sentral måte griper inn i en kroppslig moralfilosofi. En slik drøftelse er påkrevet siden Høystad innrømmer at utgangspunktet i kroppsfilosofi medfører en tilbakevisning av rasjonelle universelle lover (og rettigheter?) for mennesket.

Stemning

Et annet problematisk trekk ved boken er tolkningen av filosofen Martin Heideggers stemningsbegrep, brukt for å overvinne dualismen natur/menneske: «Dersom vi freistar å bygge bru over den seigliga dualismen mellom mennesket her inne og verda med naturen der ute, er stemningar del av ei slik bru.» Høystad påpeker at stimmung er et ontologisk begrep som søker å si at mennesket er kastet ut i verden, i ferd med å leve. Men stemningsbegrepet er, etter hva jeg forstår, bare et teknisk begrep og kan derfor vanskelig knyttes til opplevelse av miljø eller atmosfære. Heideggers stemningsbegrep er verken et empirisk begrep, et uttrykk for eksistensielle stemning, eller en følelse av natur- og sinnsstemning.

Mennesket i sentrum

Høystads menneske-sentrerte tilnærming til miljøfilosofien er høyst velkommen i Norge, hvor debatten har vært dominert av Næss' og Kvaløys økosentriske tilnærminger. En bok som setter mennesket og kulturen i sentrum, men likefullt argumenterer for viktigheten av å ta vare på naturen, er et viktig perspektiv i den pågående miljødebatt. Siden hva som er «Helse og skjønnhet i samsvar med naturen» er betinget av vår kulturhistoriske selvforståelse, må mennesket settes i sentrum.

Ole M. Høystad:

Det menneskelige og naturen;

innføring i filosofisk antropologi

Samlaget, 1994

Anmeldt

BT:

NATUR: Hennes&Mauritz reklame og Høystads miljøfilosofi med forsvar av kvinnen, er i høyeste grad en skinnenighet, de to

Morgenbladet bruker cookies (informasjonskapsler) til å vise deg relevante artikler, personalisere annonser og forbedre nettstedet.

Ved å benytte nettstedet aksepterer du at vi kan sette cookies i din nettleter.

Les mer om dette og hvordan du har kontroll over egne data i vår [personvernerklæring](#).